

«Φρούρησον πανένδοξε»

/ Πεμπτουσία

image not found or type unknown

Κουτλουμουσίου 414, φ.35β, Στιχηράριο μέσα 14ου αι.

Στη βυζαντινή μουσική δημιουργία η εορτή του αγίου Δημητρίου κατέχει σπουδαία θέση. Αυτό οφείλεται στην πλούσια υμνογραφική παραγωγή για τον άγιο Δημήτριο, αλλά και στην πολιουχική σχέση του Αγίου Δημητρίου με την Θεσσαλονίκη και την λειτουργική έξαρση της εορτής στην πόλη καταγωγής του.

Σημαντικός σταθμός της βυζαντινής μελοποιίας αποτελεί η περίοδος της καλοφωνίας. πρόκειται για της εποχή της βυζαντινής «Ars Nova» κατά την οποία το ανώνυμο μουσικό ρεπερτόριο γίνεται αντικείμενο έντεχνης καλοφωνικής επεξεργασίας. Ένας από τους κύριους εκπροσώπους της εποχής αυτής είναι και ο άγιος Ιωάννης Παπαδόπουλος, ο Κουκουζέλης. Με βάση το δοξαστικό των

αποστίχων του Εσπερινού της εορτής του αγίου Δημητρίου «Ἐχει μὲν ἡ θειοτάτη σου ψυχὴ καὶ ἄμωμος» ο ἅγιος Ιωάννης ο Κουκουζέλης δημιουργεῖ μια νέα σύνθεση. Το μουσικό αυτό φαινόμενο λέγεται «Επιβολή». Σύμφωνα με αυτό ο συνθέτης δημιουργεῖ ένα καινούργιο μάθημα με αφαίρεση τμήματος του αρχικού ποιητικού κειμένου, προσθήκη στίχων, αλλαγή του ήχου από πλ. δ΄σε πλ. β΄, καλοφωνική μελισματική διάνθηση της μελωδίας και συμπλήρωση κρατήματος στο τέλος. Αυτό το είδος της βυζαντινῆς μελοποιίας με το επιτηδευμένο ύφος, ταιριάζει στο πανηγυρικό χαρακτήρα των ακολουθιών και μάλιστα σε γιορτές όπως του Μεγαλομάρτυρα Δημητρίου. Αποτελεῖ δε έκφραση της πολιτισμικῆς ακμῆς του Βυζαντίου και της υψηλῆς μουσικῆς παιδείας.

Μπορούμε να ακούσουμε το μάθημα «Φρούρησον πανένδοξε» από την Ελληνική Βυζαντινὴ Χορωδία, υπό την διεύθυνση του Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Λυκούργου Αγγελόπουλου. Στο βαθμό που μπορούμε να κρίνουμε την εκτελεστικὴ δεινότητα της χορωδίας μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για μια υποδειγματικὴ ερμηνεία μέσα από την οποία οι επιμέρους μελωδικές γραμμές ενώνονται αριστοτεχνικά δίνοντας την αίσθηση της συνεχούς ροῆς της μελωδίας.

Το αρχικό απόστιχο σε ήχο πλάγιο του τετάρτου έχει ως εξής:

Ἐχει μὲν ἡ θειοτάτη σου ψυχὴ καὶ ἄμωμος, αἰοῖδιμε Δημήτριε, τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλὴμ κατοικητήριον, ἧς τὰ τεῖχη, ἐν ταῖς ἀχράντοις χερσὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἐζωγράφηται. Ἐχει δὲ καὶ τὸ πανέντιμον, καὶ ἀθλητικώτατόν σου σῶμα, τὸν περίκλυτον τοῦτον ναὸν ἐπὶ γῆς, ταμεῖον ἄσυλον θαυμάτων, νοσημάτων ἀλεξητήριον, ἔνθα προστρέχοντες, τὰς ἰάσεις ἀρυόμεθα.

και το καλοφωνικό στιχηρό σε ήχο πλάγιο του δευτέρου του αγ. Ιωάννη του Κουκουζέλη

Φρούρησον πανεύφημε, τὴν σὲ μεγαλύνουσαν πόλιν, ἀπὸ τῶν ἐναντίων προσβολῶν, παρρησίαν ὡς ἔχων, πρὸς Χριστὸν τὸν σὲ δοξάσαντα. Αἰοῖδημε Δημήτριε, φρούρησον τὴν σε τιμῶσαν πόλιν, τοὺς ἀνακτας συμμάχησον, τὴν πόλιν σου στερέωσον, τοὺς σε τιμώντας εὐσεβῶς αἰοῖδιμε Δημήτριε (κράτημα τε-ρι-ρεμ) παρρησίαν ὡς ἔχων πρὸς Χριστὸν τὸν σε δοξάσαντα.